

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р **Велка Александрова Попова** – Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, за присъждане на образователната и научна степен **доктор** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. *Филология (Български език – Морфология)* към Катедрата по български език, Факултет по славянски филологии при Софийския университет “Св. Климент Охридски”

Докторант: Михаела Димитрова Москова

Тема: „Конклузивът в съвременния български език“

Научен ръководител: проф. д-р Красимира Славчева Алексова – Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Общо описание на представените материали

Със заповед №РД-38-273 от 17.06.2021 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури, а на първото заседание на научното жури – за автор на становище по осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Конклузивът в съвременния български език“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Български език – Морфология)*.

Представеният от Михаела Москова комплект с материали е в пълно съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Той съдържа необходимите за процедурата документи. Докторантката е приложила седем публикации, които са свързани с проблемите, разисквани в дисертационния труд.

Кратки биографични данни за докторантката

Михаела Москова завършва специалността Българска филология през 2009 г. (бакалавърска степен) и специалността Английска филология през 2013 г. (магистърска степен), а в периода 2018–2021 г. е редовна докторантка в Катедрата по български език към Факултета по славянски филологии, на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Междувременно нейният професионален път преминава през различни активности, а именно: преподавател по английски и експерт-лингвист в „СТЪДИ ИН БГ“ ЕООД, редактор в издателство „Булвест 2000“, експерт „Обучения и квалификация“ към ДЕО – ИЧС.

СOLIDНОТО филологическо образование и разнообразният професионален опит са изградили у Михаела Москова умения да работи бързо и систематично с голямо количество информация, да предлага решения на възникнали проблеми, да бъде

кооперативна и организирана. А тези качества несъмнено са необходими за всеки, който е тръгнал по трудния път на изследовател на езика.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представената ми за становище дисертация „Конклузивът в съвременния български език“ на Михаела Москова е написана на 211 страници, структурирани в увод, четири глави, заключение и библиография. Цитирани са общо 100 източника на български, руски, английски език, френски и чешки, което е свидетелство за добра библиографска осведоменост на автора. Онагледяващият материал обхваща 13 таблици, 22 фигури и множество илюстративни примери (174) от Българския национален корпус, художествени произведения (голяма част от които са заимствани от други автори) и разнообразни интернет източници.

Дисертационният труд на Михаела Москова тематизира интересна, актуална и значима проблематика. Предмет на дисертационното изследване е конклузивът като един от четирите евиденциала в съвременния български език. Предлаганата работа се базира на разбирането, че конклузивът в съвременния български език е средство за изразяване на епистемична модалност, тъй като съдържа субективна ангажираност с предаваната информация. Така се приема, че чрез конклузива говорещият изразява извод, обобщение, умозаключение, направено въз основа на ненаблюдавани лично факти, които говорещият реконструира на база на следите, резултатите или последствията от действията, на базата на собствения си опит, въз основа на общоизвестни факти или общоприети истини, както и чрез логически операции. А доколкото в дисертационния труд се разглеждат въпросите за мястото на конклузива в евиденциалната категория и за отношенията му с другите евиденциали, а също така се обсъжда семантиката на евиденциалността и отношенията ѝ с епистемичната модалност, то в широкия обект на изследване уместно са включени евиденциалните глаголни форми.

За пълноценно представяне на евиденциалността в българския език в предложеното в дисертационния труд изследване са използвани синхронният и диахронният подход, докато анализът на примерите в различните части на работата се основават на семантико-функционалния подход.

Емпиричната база на проучването обхваща около 500 примера с конклузивни употреби, които са ексцерпирани от разнообразни източници (дигитални корпуси, художествена литература, информационни сайтове, форуми и лична база данни).

Михаела Москова демонстрира отлично познаване на съществуващите в традицията и в нашето съвремие значими приноси в областта на разработваната в дисертационния труд проблематика. В основата на предложената работа е заложено разбирането, че категорията евиденциалност в съвременния български език е средство за изразяване на епистемическа модалност и изразява степента на ангажираност на говорещия с предаваната информация. Евиденциалността според застъпването от авторката виждане е четиричленна категория, в съответствие с вижданията на

Герджиков и Ницолова, като членовете ѝ са индикатив, конклузив, ренаратив и дубитатив.

Цялостното впечатление, което създава текстът, е определено положително. Добрият научен стил и стройната композиция определено са достойнства на труда. Още в **увода** ясно и отчетливо се маркират параметрите на изследването – неговите обект, предмет, цели, задачи, методология. Същевременно авторката мотивирано извежда и ясно декларира своята позиция по отношение на дефинирането на категорията евиденциалност, като във връзка с това отчита сложния контекст на терминологичен плурализъм и разнородни подходи в съвременната лингвистика.

В **Първа глава** са проследени различни мнения за семантиката на категорията евиденциалност, както и за отношенията между категорията евиденциалност и езиковата модалност в типологически план. Представена е класификация на евиденциалността в типологията и мястото на българската евиденциална система в тях. Изложено е възприетото виждане за семантиката на евиденциалната категория в българския език, както и за нейния състав.

Във **Втора глава** е предложена съпоставка на мненията на различни учени за семантиката на категорията конклузив в типологически план, както и в частноезиковите изследвания на българския език. Направен е анализ на характера на съждението, въз основа на което възникват конклузивните употреби, и е изложена ясно възприетата в работата позиция за мястото на конклузива в евиденциалната система на българския език.

Трета глава е фокусирана върху особеностите на формообразуването на конклузива, формалните съвпадения в темпоралната парадигма, причините за тях и начините за оразличаването на съпадащите форми. Аналитично са представени и примери за употребите на всяко от конклузивните времена. Във финалната част на тази глава е предложено изследване на отношенията между конклузива и други морфологически категории.

В **Четвърта глава** са разгледани употребите на конклузивни форми в различни езикови регистри – научен и публицистичен, както и в различни по тип изречения – в непряка реч и в условни изречения. При това във фокуса на изследователското внимание се оказват специфичните особености на конклузива, които се явяват като резултат от взаимодействието между инвариантно значение на категорията и контекста.

В обобщение бих систематизирала накратко най-важните научните приноси на коментирания труд, а именно:

- Типологичната перспектива при представянето на конклузива във връзка с отношенията между евиденциалността и епистемичната модалност.
- Доказването по емпиричен път на хипотезата, че значението на конклузива в съвременния български език обхваща широко семантично поле, което включва не само умозаключение въз основа на следите от дадено действие, но и извод, обобщение, предположение, заключение, вкл. умозаключение както в плана на миналото, така и в плана на неминалото.

- Изясняването на особеностите на формалната парадигма на конклузива с оглед както на различните съвпадения на форми, така и на вариативността във формообразователния модел на отрицателните конклузивни форми за бъдеще време/бъдеще в миналото и бъдеще предварително/бъдеще предварително в миналото.
- Предложените процедури за разграничаване на бипартиципалните форми (формите на индикативния перфект и конклузивния аорист), като са посочени случаите, при които тези процедури са недостатъчни формите да бъдат конкретизирани.
- Извеждането на спецификите на конклузивните употреби в непряка реч при конкуренция с индикативните форми в плана на миналото, от една страна, и при конкуренция с ренаративните в плана на миналото, от друга; както и спецификите на конклузивното значение, които съответстват на жанровите изисквания на текстове от публицистичния и научния регистър.

Преценка на публикациите по дисертационния труд

Предложени са седем публикации по темата на дисертацията, като четири от тях са доклади от солидни национални и международни конференции, което е свидетелство за това, че в голямата си част резултатите от проучванията на Михаела Московска са апробирани пред широка професионална аудитория.

Лично участие на докторантката

Дисертационният труд представя своята авторка като отлично подготвен лингвист, който с лекота се ориентира в сложната и многолика научна продукция. Нейната самостоятелност е факт и при работата с теоретичните източници, и при анализирането на емпиричния материал.

Автореферат

Авторефератът в обем от 50 стр. представя пълноценно и адекватно структурата и съдържанието на дисертационния труд, като при това се открояват ясно постигнатите в изследването резултати. Приносите са представени обективно. Положителни страни на текста са отличният научен стил, стегнатостта и аналитичността на изложението, максималната информативност и четивност.

Препоръки и въпроси

Бих си позволила да препоръчам на докторантката да подготви и да издаде текста на дисертационния труд като книга, тъй като тя би била много полезна за широк кръг потребители.

Практико-приложният принос на рецензирания труд би могъл да има своите измерения в разработката на бъдещи учебни пособия, учебници, електронни приложения, които биха осигурили обучението на студентите по различни езиковедски дисциплини.

Въпросите и бележките, които бих искала да поставя, имат по-скоро уточняващ и технически характер и по никакъв начин не подлагат на съмнение достойнствата на обсъждания дисертационен труд:

1. На стр. 8 в списъка с източници за използвания емпиричен материал е включен и *Съпоставителен корпус по проект „Еволюция на граматическия строеж на българския и руския език в съпоставителен план: корпусен анализ и формални граматика“*, но посочената връзка не дава достъп до него (вж. <http://62.44.116.41:8080/exist/apps/evogramm/pages/index.html>). Във връзка с това бих искала да попитам дали този ценен корпус е достъпен свободно в интернет за потребителите.
2. Не би ли било по-оптимално за текста избягването на странното цитиране в подлинния на стр. 142 (срв. *Такива форми са посочени и в т.нар. академична граматика.*)?
3. Добре е да се унифицира библиографското представяне на единиците в списъка с използваната литература.
4. Някои от схемите в текста са оставени непереведени на български (вж. на стр. 15, на стр. 18, на стр. 19).

Заклучение

Дисертационният труд „Конклузивът в съвременния български език“ съдържа резултати, които представляват значими приноси в теоретичен и практико-приложен аспект за съвременната българистика. В това изследване са инвестирани изключително много труд, усилия, постоянство и всеотдайност от страна на докторантката, което само по себе си говори за висока степен на професионализъм и отдаденост на науката.

Достойнствата на обсъждания текст, задълбочените теоретични познания на докторантката, способността ѝ за самостоятелно провеждане на научно изследване, за формулиране на ясни и непротиворечиви изводи ми дават основание убедено да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Михаела Димитрова Московска образователната и научна степен „доктор“ на филологическите науки в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филологии (Български език – Морфология).

15.09.2021 г.

Автор на становището:

проф. д-р Велка Попова